

Arató- és cselédstrájkok Dombóvár környékén.

1.

Arató- és cselédsztrájkok Dombóvár környékén.

(Forrás: a Földművelésügyi Minisztérium jegyzőkönyvei 1905. (pp. 339-343. ADT)

Az 1905. évi aratási előkészületekre rányomta a bélyegét, hogy a Szociáldemokrata Párt által meghirdetett programban a földműves alapszervezetek létrehozásának terve is megfogalmazódott. A párt vezetői nyíltan hirdették, hogy a szerb, szlovák és román parasztok körében kifejtett politikai szervezőmunkájuk sikerét a nemzetiségi elégedetlenség felerősödésétől remélik, és az általános titkos választójog bevezetése érdekében az aratókat sztrájkra buzdították. A Belügyminisztérium vezetőinek nyugtalanságát fokozta, hogy a fenti program ismertetésére a nemzetiségi problémákkal küzdő Délvidéken, a Zomborban megtartott május 1-jei ünnepségen került sor. Ezért az 1905. május 26-án megjelent 225. számú belügyminiszteri rendelet erélyes fellépésre ad utasítást minden olyan személlyel szemben, aki az aratókat a vállalt munka elvégzésének megtagadására próbálja rábeszélni.

A Földművelésügyi Minisztérium az aratási sztrájkok megakadályozása érdekében készített tervét 1905. május 24-én ismertette. A kiadott rendelet szerint a törvényhatóságok tisztviselői – a minisztérium folyamatos tájékoztatása mellett – közreműködtek a munkaszerződések megkötésében, valamint nyilvántartásba vették azokat a helyi munkásokat és aratógépeket, amelyeket szükség esetén mozgósítani lehetett. A kormány ígéretet tett arra, hogy azok a birtokosok, akik saját részükre munkástartalékot szerveznek, hatósági védelemben részesülnek.

A Tolna, Fejér, Veszprém és Somogy vármegyei alispánok és a járási főszolgabírók távirat váltásaiból, valamint a minisztériumoknak küldött jelentésekből kiderül, hogy a Dunántúl déli területein jelentős munkabeszüntetések voltak. Szévald Móric, a Tamási járás főszolgabírója 1905. június 21-én arról tájékoztatta a Tolna vármegyei alispánt, hogy a „sztrájjal érintett három gazdaságban kétszáz pár aratómunkásra lesz szükség.” Döry Pál alispán 1905. június 22-én kelt válaszában arról értesítette a főszolgabíró, hogy a megye területén nem rendelkezik munkás tartalékkal, ellenben Békéscsabán 100 munkás szerződethető. A főszolgabíró június 24-én már a munkabeszüntetés gyors terjedéséről számolhatott be, amelynek az okát abban látta, hogy „a nagykónyi sztrájkolók és más büntetett munkások százas csoportokban pusztáról pusztára járnak, s a békés, dolgozni kívánó munkásokat a munkából kiverik.” Ezért 40 csendőr és katonaság kirendelését kéri. A járásban fekvő birtokokon elosztásra kerülő aratómunkások védelmére a belügyminiszter négy század gyalogság és egy század lovasság kivezénylését rendelte el. A katonaság sürgős kivezénylését az is indokolta, hogy a sztrájkolók június 26-án Meggyes pusztán a csendőrökre támadtak, a fegyverhasználat során két munkás megsebesült. Fegyverhasználatra került sor Simontornya határában is, ahol a 140 főből álló sztrájkoló társaság ötven helybéli aratót erőszakkal akart magával vinni, és a kivezényelt csendőrök két személyt megsebesítettek, ötvenhat főt pedig letartóztattak.

2.

Az aratást veszélyeztető munkabeszüntetések hatására a földművelésügyi miniszter 1905. június 28-án értesítette az érintett főszolgabírókat, hogy a Tamási járásba 470, a Dombóvári járásba 250 és a Völgységi járásba 30 fő tartalék munkást rendel ki.

A „szerződösszegés vétségét” elkövető munkások felelősségre vonását megghiúsította az a körülmény, hogy – Szévald főszolgabíró jelentése szerint – „szétszórtan barangolnak. A kihágási ítéletek az elítéltek nagy számánál fogva azonnal végre nem hajthatók.” Nagy István a Dombóvári járás főszolgabírója 1905. június 24-én a Szilfás pusztán sztrájkba lépett nyegyvenkét arató fölött szándékozott ítéletet hozni. Ezért azt kérdezte az alispántól, hogy „az elítélteket az ügyészség fogházában elhelyezheti-e, mert a közigazgatási és járásbírószáki fogházak a hasonló kihágásokért már elítéltekkel zsúfolásig vannak, s ezért az elítéltek ott helyben nem zárhatók el.” Válaszában Döry Pál alispán arra figyelmeztette a főszolgabírót, hogy az ügyészségi fogházban összesen ötven fő helyezhető el, az ítéletnek azonnali végrehajtását ezért csak a veszélyes elkövetőkkel szemben ajánlotta alkalmazni.

Nagy István a Dombóvári járás főszolgabírója 1905. június 26-án kelt táviratában arról tájékoztatta a vármegye alispánját, hogy a „mai napon járásomban az aratómunkások legnagyobb része szerződéses kötelezettségük teljesítését megtagadta.” A következő napon tovább romlott a közbiztonság, mert a Tamási járásból érkező sztrájkolók Gyulaj község lakóit a mezőről hazazavarták, a gazdák még a saját földjükön sem dolgozhattak, továbbá Görbőre érve a szőlőmunkásokat is jó darabon magukkal hurcolták

Az eseményekről naponta tájékoztatást kérő földművelésügyi miniszter arra buzdította a gazdákat, hogy békés megegyezéssel igyekezzenek véget vetni a munkabeszüntetésnek. A Simontornyai járás főszolgabírója 1905. június 26-án arról tájékoztatta az alispánt, hogy Mechwart birtokos megkezdte a tárgyalásokat a sztrájkolókkal. Az aratók követelése: gabonából a nyolcadik rész; hordásnál páronként öt korona, vagy óránként 30 fillér egy munkásnak; munkaidő reggel hat órától este hét óráig; a munkaadó a részüket köteles kicsépelteni és a lakásukra szállíttatni; elemi csapás esetén holdanként 150 kilogramm rész, valamint harmadosként minden kapásnövényt az aratók kapjanak meg. A túlzónak minősített követelések ellenére június 28-án a Mechwart birtokon a tárgyalás eredményesen lezárult, és az aratók felvették a munkát.

A tárgyalások megkezdése mellett fontos volt a hatóságok számára, hogy az aratást megzavaró, kóborló sztrájkolók szervezőit megtalálják. Már június 27-én világossá vált, hogy a sztrájkolók legnépesebb gyülekező helye Ozorán található. A Veszprém megyei alispán 1905. június 28-án, tolnai kollégájának küldött távirata is erről tanúskodik: „Hivatalosan tudomásomra jutott, hogy ozorai szocialisták egyik vezére Miklós István ozorai lakos, kinél éjjeli gyűlések tartatnak, kérem ellene a megfelelő eljárás foganatosítását azonnal elrendelni.” A Tolna megyei alispán a kérés alapján karhatalmat küldött Ozorára, és a katonaság eltávolította az ott tartózkodó 700 idegen sztrájkolót a községből.

A sztrájkolók főhadiszállásának számító Tolna megyében 1905. július első napjaira a legtöbb gazdaságban sikerült az aratás folytatásához szükséges megállapodásokat tető alá hozni. A

3.

békés megegyezések létrejöttét elősegítette, hogy a sztrájkra buzdító idegeneket a hatóságok eltávolították a megyéből, és a békéltető tárgyalások során a feleket rábeszéltek a kölcsönösen előnyös munkaszerződések megkötésére. Ahol a munkások és a birtokosok közötti megegyezés nem jött létre, ott a csendőrök és a karhatalmi feladatra kirendelt katonaság védelme mellett alkalmi munkavállalók, illetve a Mezőhegyesi Ménesbirtokról érkező tartalékmunkások végezték el az aratást.

(Forrás Dombóvár és Vidéke 1905. július 02. (7. évfolyam 27. szám pp. 2-3.)

A munkás zavar, mely járásunk területén fekvő pusztáin egy héttel ezelőtt kezdődött, ma már majdnem egészen megszűnt anélkül, hogy a hatóságoknak komolyabb beavatkozására szükség lett volna. Többé-kevésbé rend és nyugalom van már minden pusztán. A félrevezetett és felizgatott munkásnép végre lecsillapult, belátta helytelen és céltalan magatartását, és ismét felvette a munkát. E néhány nap alatt egyes újságok révén a leghajmeresztőbb hírek terjedtek el az országban, amelyekből egy szó sem igaz. „Véres arató-sztrájk”, „Munkásforradalom”, „A Dunántúl lángokban” és más hangzatos című cikkekben a legrémesebb álhíreket terjesztik. Hogy a felbőszített tömeg agyonvert neves földesurakat, hogy bosszúból óriási területű zöld búzát learattak, hogy ezrével bejárvák a határokat és a termést összegázolva óriási károkat okoztak, mind egytől-egyig a legképtelenebb koholmányok. Nálunk az emberek, akik tulajdonképpen közvetlen szemtanúi ezeknek az eszményeknek, csodálkoznak, hogy miképp kerülhetnek ezek a minden komoly alapot nélkülöző hírek az újságba. A legnagyobb felháborodással elítélik azokat a lapokat, amelyek ezeket a kósza híreket leközlík, mert míg egyrészt a legtávolabbról sem felenek meg a valóságnak, addig másrészt csak még jobban felizgatják az amúgy is ingerült szegény népet.

A „sztrájk” eddigi eseményeit krónikus sorrendben röviden összefoglalva, de az igazságnak megfelelően a következőkben közöljük.

A zavargás keletkezése.

A zavar fő fészke Nagykónyi község, innen indult ki az izgatás, aztán átcsapott Szakcsra. Legelső kitörésre pedig Szilfás pusztán került sor, ahol június 16-án Szakcsról származó aratómunkások megtagadták a munkát. Behozták őket Dombóvárra, összesen negyvenhárman voltak. Kihallgatás után harmincnapi elzárásra lettek elítélve, rögtön le is tartóztatták és a legközelebbi vonattal Szekszárdra vitték őket. A börtönben elég idejük volt makacskodásuk következményei fölött gondolkodni. Másnap már mind jelentkeztek, hogy hajlandók munkába állni. Erre a büntetésüket felfüggesztették és szabadon bocsátották őket. Ez volt a zavargás legszenzációsabb része.

Ugyanaznap a mászlonyi cselédek tagadták meg az engedelmességet, de a rend csakhamar helyreállt anélkül, hogy büntetni, vagy letartóztatni kellett volna.

4.

Június 28-án a szilfási cselédek, szám szerint negyvenöten kezdtek ellenszegülni. Minthogy a csendesítő szóra nem hallgattak, nyolc-nyolcnapi elzárásra lettek elítélve és azonnal letartóztatva. Harmadnapra jelentették, hogy munkába akarnak állni, ennek folytán szabadlábba helyezték őket.

Ugyancsak 28-án a nosztányi cselédek nyugtalankodtak, de amint értesültek, hogy mint jártak a szilfási cselédek másnap ők is munkába álltak.

Június 29.-én Tüskén a cselédek egy része csak kilátásba helyezte a munka megtagadását, Dőry Hugó összegyűjtötte a külső majorokról a cselédeket és minden hatósági beavatkozást kerülve, igazának tudatában szívhez szóló szavakban felvilágosította őket, hogy érdekeik ellen cselekszenek. A cselédek egy fél óra leteltével munkába léptek és megesküdtek, hogy szerződésük leteltéig semmiféle követelésekkel nem lépnek fel.

A katonaság kirendelése.

Hogy a hatóság a törvényes rendet fenntarthassa, a dombóvári csendőrszakaszt ötven főre egészítette ki úgy, hogy minden faluba és pusztára jutott csendőrség. Azonkívül június 25-én éjjel a főszolgabíró távirati megkeresésére Baucz őrnagy vezetése mellett egy fél zászlóalj 52-es (pécsi) gyalogos, mintegy kétszáz ember tíz tiszttel érkezett Dombóvárra. A legénységet az állami iskolában helyezték el, a tiszteket pedig szállodába és magánházakba. Június 27-én újabb két század érkezett a 44-ik (kaposvári) gyalogezredből, akiket Szakcsra és Kocsolára vezényeltek ki. E két községben nagy ellenszenvvel fogadták a katonákat, különösen Kocsolán, úgy hogy ott az elszállásolást a járási szolgabírónak kellett elintéznie. Június 28-án az a jelentés érkezett, hogy a tamási járásban kóborló izgató bandák át akarnak jönni a dombóvári járásba, ennek megakadályozása céljából oda is egy század katonaságot rendeltek ki. Végül egy és fél század 44-es érkezett meg Inám pusztára. A szakcsi századot június 28-án Nosztányra, a dombóvári századok egyikét Szilfásra helyezte át a főszolgabíró. A kocsolai századot pedig június 30-án Ódalmandra vezényelték.

Ennyi erő birtokában a hatóság mindenütt a legerélyesebben léphetett fel. Csoportosan letartóztatta az ellenszegülőket, amire a törvény a hatóságnak jogot ad, mert az erre vonatkozó paragrafusok arra is felhatalmazzák, hogy a fellebbezés dacára is azonnal letartóztathatók, ha szabadon létüket veszélyesnek tartja.

A tartalék munkások.

Arra az esetre, hogy ha a tulajdonképpeni aratást is megtagdnák az aratók, az egyesült gazdaközönség a főszolgabíró útján 600 tartalék munkást kért a földművelésügyi minisztertől, melynek első fele július 2-án érkezik ide, másik fele pedig szükség esetén táviratilag lesz lerendelve. Az ide érkező munkások föltétlen biztonsága érdekében az összes fegyveres lesz kivezényelve. De remélhető, hogy mire az idegen munkások megérkeznek, már a legnagyobb rendben fog folyni az aratás. És ha a rend helyreáll, a gazdáknak első dolguk kell, hogy képezze ezt a munkáskérdést mielőbb a legméltányosabban és egyöntetűen rendezzék.

5.

Aratók (a kép illusztráció)

(Forrás: Fortepan 19200 - adományozó: Rothmann család)

Az összeállításban idézett cikkek és írások időrendben, a megjelenés szerint lettek leírva.

Tolnamegyei Közlöny 1897. július 25. (25. évfolyam 30. szám p. 3. ADT)

Országos aratósztrájk.

Legtöbb helyen a nehéz munkában verejtéket izzadó nép *letette pengő kaszáját, sarlóját.* Letette, mert szalmát aratni nem érdemes. Letette, mert szomoruan, kétségbeesve látta, hogy nehéz munkája dacára sem lesz betevő falatja.

Nem a rosszakarát, a kapzsiság szüli az elégedetlenséget, hanem a megélhetés küzdelme. Lám olyan helyen, hol méltányosan bánnak a dolgozó elemmel, hol segítenek rajta, nem csak nem zugolódik, sőt hálás ragaszkodásának is kifejezést ad. . . .

Dombóvár és Vidéke 1903. október 04. (5. évfolyam 39. szám p. 3.)

Cseléd-sztrájk.

Szakcsról írják lapunknak, hogy Szakcsimajorban Wurm Ödön bérlő összes cselédei szeptember 26-án *megtagadták az engedelmességet*, mivel a bérlő nem adta meg nekik a kívánt legelőt marháik számára. A pusztán még aznap megjelent Reich Oszkár szolgabíró és Gábrriel járásörmester négy csendőrrel. A két főizgatót karhatalommal eltávolították s többek ellen megindították az eljárást, mire a rend csakhamar helyreállt.

Somogyi Hírlap 1905. június 20. (2. évfolyam 139. szám p. 3. ADT)

Ma megint *aratósztrájk* ütött ki Nagyberkiben. A Vigyázó Ferenc gróf uradalmához tartozó Erényi Ignác féle bérleten mintegy 80 munkás állott ki a dologból. A vizsgálatból kiderült,

hogy a székesfővárosból lerándult két „cucilista” izgató bolondította el a népet, akik a nagyberki Kohn kocsmában iddogálás közben szedték magukra a boldogító szentigét, melynek börtön a vége és üres kamara a télre. . . .

A nagyberki sztrájkolók és izgatók ellen a kaposvári főszolgabíróság a legerélyesebb lépéseket megtette. Az izgatókat Kaposvárra kísérték.

Tolnamegyei Közlöny 1905. június 22. (33. évfolyam 25. szám p. 5. ADT)

Arató sztrájk.

Mint bennünket értesítenek, Tolnamegye tamásii járás három béruradalmában kiütött az *aratósztrájk*, melynek oka valószínűleg az utóbbi időben beállott kedvezőtlen időjárás, mivel a sok esőzés folytán megdült buzaföldön nehéz munkának néznek eléje az aratók. A sztrájk megszüntetésére Tolnamegye alispánja a kellő hivatalos intézkedést nyomban megtette.

Alkotmány 1905. június 23. (10. évfolyam 150. szám p. 5. ADT)

Zavargó mezei munkások.

Székesfehérvárról táviratozzák: Az itteni uhlánus ezred egy svadronja Meran gróf századossal távirati utasításra külön vonaton Dombóvárra utazott *a mezei munkások zavargása miatt*. (uhlánus = könnyűlovas fegyvernem, svadron = lovas század)

Alkotmány 1905. június 30. (10. évfolyam 156. szám p. 56. ADT)

Dombóvárról jelentik, hogy Dombóvár környékén, Tolna- és Somogymegyében *a mezei munkások sztrájkja* komolylyá kezd válni, annál is inkább, mert az aratás előtt állnak. A szolgabírák, a csendőrség és a katonaság éjjel-nappal talpon van a sztrájk elnyomása érdekében. Az Esterházy hercegi uradalmak bérlői megegyeztek abban, hogy bérfölemelést nem fognak adni. Több községben, különösen Bedegén vasárnap délben, mikor a napszámosok Inám pusztára akartak indulni, egy 700 főre menő tömeg a munkásokat megtámadta és nem engedte, hogy munkába álljanak. A cselédség szintén sztrájkol. Mászlony pusztán *a cselédség teljesen beszüntette a munkát*, még annyit sem tesz meg, hogy a jószágokat megetesse, vagy megitassa. Ezen szorongatott helyzetben Inám pusztáról küldtek Mászlonyba cselédséget, akik ott a csendőrség és a katonaság fedezete mellett végzik a legszükségesebb teendőket, hogy az állatok éhen el ne pusztuljanak. Amint hírlík, ezen szorongatott helyzetben már kénytelenek voltak a birtokosok több helyen a bérfelemelést a cselédségnek megadni. . . .

Dombóvárról jelentik: Lövensohn Gáspár bérletét képező Alsó-Medgyes pusztán összeütközés történt az aratók és a csendőrök között. Mintegy 150 Szemcse pusztai cseléd *pusztáról-pusztára járt izgatni és rombolni*. Medgyesen felszólította őket Markos csendőrőrmester a szétoszlásra, de ők a leghatározottabban ellenszegültek, erre az őrmester lőtt és Hajdics Mihályt a lövés fején találta. A seb életveszélyes. Az eset

megvizsgálására Pridavka József dr. székesfejevári százados hadbíró és Kasicz Pál pécsi csendőrhadnagy a helyszínére siettek. Vizsgálatuk eredménye képpen megállapították, hogy a fegyverhasználat jogos volt, mert Hajdics magatartása nagy mérvben fenyegető volt.

Hazánk 1905. június 30. (12. évfolyam 153. szám p. 4. ADT)

A dunántuli aratósztrájk.

A tolna- és veszprémmegyei munkások sztrájkja egyre terjed. A hatóságok szükségesnek tartották nagyobb katonai kirendeltséggel utját állni a sztrájk terjedésének. Több helyütt már véres összeütközés is történt a csendőrök és a sztrájkolók között. A sztrájkról különben a következő híreket vettük ujabban:

Szegzádról jelentik: A megyei munkások sztrájkja egyre terjed és már átszapott a simontornyai járásba is. A katonaság láttára a munkások kapával és kaszával pusztítást tettek a vetésben. A veszélyeztetett helyekre Kozacsek József dr. szegzárdi alügyész is kiszállott. Husz munkásvezért letartóztattak és 189 ellen kiadták az elfogató parancsot. Legnagyobb a munkások ellenállása a tamási járásban, Medgyes-pusztán, ahol a csendőrök a tömeg közé lőttek és két embert megsebesítettek. *Ozoran is kiütött az arató-sztrájk és a munkások megszüntették az aratást. Tanyáról-tanyára járnak a sztrájkolók és halálos fenyegetéssel kényszerítik a munka abbahagyására a dolgozókat. A csendőrség védelmébe vette a békés munkásokat és mikor a zavargó tömeg fenyegetőleg lépett föl, a csendőrök a fegyverüket használták. A tömegbe lőttek. Husz ember esett össze sebesülten. A főszolgabíró kilencszáz sztrájkoló munkást szerződésszegésért husz-husz napi elzárásra ítélte. A parasztok azonban nem veszik komolyan a büntetést és nem is törődnek vele. A földművelési miniszter intézkedésére kilencszáz kiegészítő munkás érkezik. A sztrájk által okozott kár igen nagy. A rend helyreállítására 700 gyalogos és 300 lovaskatona és 30 csendőr van kirendelve. A majsai pusztán, mely a tamási kerülethez tartozik, a munkássztrájk lecsöndesedett. A sztrájk valószínűleg békés elintézését nyer. – Dombóvárról jelentik: A dombóvári járásban az arató-sztrájk megszűnt és az aratók mindenhol munkába állottak.*

Aratás (a kép illusztráció)

(Forrás: Fortepan 42699 – adományozó: Konok Tamás id.)

Alkotmány 1905. július 01. (10. évfolyam 157. szám p. 5. ADT)

Dombóvárról jelentik a Magyar Távirati Irodának: A dombóvári járásban kitört *cseléd- és aratósztrájk*ról a lapokban megjelent hírek igen tulzottak. A cselédség majdnem mindenütt csendesen dolgozik, az aratók több uradalomban szintén felvették a munkát és nyugodtan dolgoznak. Hétfőn 500 kiségitő arató érkezik Mezőhegyesről Dombóvárra, de valószínű, hogy azokra már nem lesz szükség. Erőszakoskodás és összetűzés nem fordult elő és alaptalan, hogy a dombóvári járásban a vetésekben bárhol kárt csináltak volna és hogy a katonaságnak közbelépni kellett volna. Remélik, hogy hétfőn az itteni aratók mind munkába állanak, mert a gabona kitűnő eredményt ígér, bár részben dőlt is. A kiségitő munkások érkezésének hírére nagy izgalom támadt az egész vármegye munkásai között. Nagy tüntetéseket várnak. Az uradalmak bérlői iszonyuan rettegnek. A dombóvári vásárra Somogyból és Baranyából is tömegesen jött a nép, hogy egyöntetű haditervet dolgozzanak ki. A hangulat elég nyugodt volt. Nagy István főszolgabíró ma délután a hatóság néhány közegével békéltetni igyekezett a sztrájkolókat és némi engedményeket is hozott a munkaadók részéről. A munkások, akiknek vezényletét most már teljesen hatalmukba kerítették a központi szociáldemokratapárt kiküldött emberei, hallani sem akarnak az engedékenységről s minden követelésükhöz makacsul ragaszkodnak. A Budapestről jött *agitátorok óriási pénzsegítéseket ígérnek a sztrájk támogatására*, de bár két nap óta tartózkodnak itt, még egy krajcárt sem osztottak ki a munkások között, sőt azoknak a nyakán élősködnek.

Alkotmány 1905. július 02. (10. évfolyam 158. szám p. 8. ADT)

Dombóvárról táviratozzák a Magyar Távirati Irodának:

A dombóvári járásban a *Dőryek birtokán kitört a sztrájk*. Tót és ruthén kiségitő aratók érkeznek ide és azok katonai fedezet alatt dolgoznak. Ezek az idegen aratók alig használhatók, mert a sztrájkolók mindenütt kikergetik őket és a munka abbahagyására kényszerítik. A tamási járásban a sztrájk mindenütt tart. Veszprémmegye enyingi járásában általános lett a sztrájk és 300 kiségitő arató attól való féltükben, hogy a sztrájkolók megverik őket, nem akarnak dolgozni. *Dombóvár vidékén az aratók csendesen viselkednek, több gazdaságban már megkezdték az aratást. Ma 500 pótmunkás érkezett ide Mezőhegyesről, akiket az uradalmak között csoportonként elhelyeztek, anélkül azonban, hogy a régi aratók közül, kik a követelésekből engedtek, akár egyet is elbocsátottak volna. Az előzmények után ítélve, hétfőig valószínűleg helyreáll a béke. A katonák itt maradtak ugyan, de úgy, amint eddig nem volt ok a beavatkozásra, úgy remélhetőleg ezentul sem lesz.*

Tolnavármegye 1905. július 02. (15. évfolyam 27. szám p. 6. ADT)

Beosztott szolgabíró.

Dőry Pál, Tolnavármegye alispánja az *aratósztrájk megszűntéig* dr. Sztankovánszky Imre központi szolgabírót szolgálattételre, Dombóvárra osztotta be.

Dombóvár és Vidéke 1905. július 02. (7. évfolyam 27. szám p. 3.)

A sajtó üdvös intézmény – míg az igazság szolgálatában áll. Szenzációhajhászás ne legyen a kenyere a komoly sajtónak. Egy szomszédos hetilap nyomán jutottunk konklúzióra.

Dőry József, községünk általánosan tisztelt és becsült alakjáról híresztelte laptársunk, hogy *a sztrájkoló tömeg áldozata lett*. Nyomban meg is cáfolta a rémhírt. Roppant naivitás – és könnyelmű felületesség!

Mi tudjuk, hogy ez lehetetlenség, mert egyáltalán nem kell féltünk Dőry Józsefet semmiféle insultustól, mert ő maga az igazságosság symboluma. Az igazságot pedig agyonütni nem lehet.

Friss Újság 1905. július 02. (10. évfolyam 182. szám p. 2. ADT)

Dombóvárról táviratozzák, hogy *a dunántuli aratósztrájknak halottja van*. Ezuttal nem csendőr-puska oltott ki életet. Bánó Mátyás harmincz éves aratómunkás ma reggel lakásán öngyilkosságot követett el. Az ajtó kilincsére felakasztotta magát. Mire a házbeliek észrevették, már meghalt. Hozzá tartozói azt mondják, hogy a sztrájk miatt ölte meg magát. Bánó a bérharcz miatt nem kapott munkát s attól félt, hogy nemcsak hogy télire nem tesz el eleségre valót a családjának, hanem még a nyáron sem tudja eltartani feleségét és gyermekeit. Efölötti bankódásában eldobta magától az életet. Temetésén a sztrájkolók nagy számban akarnak megjeleni.

Pesti Napló 1905. július 03. (56. évfolyam 181. szám p. 4. ADT)

Arató-sztrájkok.

Ma már nem csak a Dunántul *sztrájkolnak az aratók*, nem törődve a kirendelt fegyveres erővel s kitartva követeléseik mellett, hanem aratósztrájkok híre érkezik Hajdu- és Biharmegyéből is. Ez utóbbi vidéken még csak kisebb méretű a munkásmozgalom, de megindult s ha így tart, nem lehetetlen, hogy országos méreteket ölt, aminek kihatását ma még sejteni sem lehet.

Az egyre terjedő mozgalomról ma a következő jelentések érkeztek:

Dombóvárról írják, hogy ott az ostromállapot egyre tart. A szolgabíróság előtt őrség, az átellenben levő iskola kaszárnyává van átalakítva, ahol két század készenlétben van, hogy azonnal a veszélyes helyekre menjen. A gyorsabb mozgás végett a háti bőröndöket kocsin szállítják. Minden jegyzői székhelyen van katonaság, minden pusztán csendőrség. A letartóztatva volt aratók dolgoznak, állítólag azért álltak munkába, mert Reich szolgabíró harminc óráig éhezettette őket. Szilfáson ugyanő 45 bérest katonai négyoszögbe fogva bezáratta a magtárba, de ezek nem várták be a 30 órai éheztetést, munkába álltak. Sokan attól tartanak, hogy a tulszigor csak árt, de eddig, úgy látszik, hatással volt, mert a szolgabíró és katonaság megjelenésére eddig mindenütt helyreállt a rend.

A Szilfás pusztához tartozó Nosztányban arra a hírre, hogy társaik Szilfáson étlen-szomjan a magtárba vannak csukva, dologba álltak a béresek. *Az aratók mozgalma még csak most kezdődik*, mert az aratás még késik. Julius 2-ára Reich szolgabíró elrendelte kétszáz aratónak karhatalommal való elővezetését, ha munkába nem állnak, helyükbe lépnek az ideérkezett mezőhegyesi munkások.

Alkotmány 1905. július 04. (10. évfolyam 159. szám p. 7. ADT)

. . . Tamásiban a hatóság mindenre el van készülve. A kellő erőt készen tartja. Dőry földbirtokos *a szolgabíróság melletti magtárt börtönné engedte át*, ahol ezer ember is elzárható. A hatóság erős katonai fedezet mellett osztja el a pusztákra a kisegítő munkásokat. Dalmandra 500 zólyommegeyi tót munkás érkezett, Szakál-Hőgyészre pedig 100 rutén. . . .

Budapesti Hírlap 1905. július 04. (15. évfolyam 182. szám p. 14. ADT)

Az arató-sztrájk.

A dunántuli aratósztrájk mára elvesztette általános jellegét: a legtöbb helyütt a bérlők kiegyeztek az aratókkal, teljesítve a főbb követeléseket. Néhol még folyik a részleges bérharc, a mely azonban már nem fenyeget nagyobb veszedelemmel. Nagyobb baj, hogy a Tisza mentén is kiütött a sztrájk: Pusztavarsányban hagyták abba a munkát az aratók. A hatóság intézkedett, hogy elejét vegye a bérharc elharapózásának. . . .

Nyomorról itt szó sincs. Ellen vall már az a körülmény, hogy éppen a dombovári takarékpénztárnál *a pénztelhelyezők nagy része a gazdasági cselédségből kerül ki*. És ha az idén kissé szűkebben éltek, az a tavalyi rossz termésnek tudható be, melynek hatását a gazda is ugyanugy érezte.

Ujdombovár. *A sztrájk itt ezelőtt pár nappal ütött ki Hirsch és Honig Esterházy-féle bérletén, a mely körülbelül 5000 hold. A sztrájkolók az ispánt egyszerűen kikergették a határból, mire a bérlők azonnal katonai kirendeltségért táviratoztak. Először háromszáz 52-es gyalogos érkezett meg, míg tegnap négy század 44-es baka jött meg. Tegnap Honig kiegyezett a sztrájkolókkal s minden követelésüket teljesítette.*

Alkotmány 1905. július 05. (10. évfolyam 160. szám p. 4. ADT)

. . . Jellemzésül, hogy mik az elégedetlenség okai, csak egy esetet mondok még el.

Dombovárrott két gazdagabb izraelita beszélgetett *a hirtelen támadt és elterjedt sztrájkról*. Az egyik bérlő, a másik nem bérlő, de külföldön sokat utazott tőkepénzes s az utóbbi azt mondja az előbbinek: Van és lehet alapja a mezei munkások elégedetlenségének, mert külföldön utazásomban nem tapasztaltam azt, amit nálunk lehet tapasztalni.

Külföldön, ha valamely bérlő 30-40 ezer forintot befektet egy bérletbe, 15-20 év múlva nem lesz millioner, nem szaporodik tőkéje százazrekre, hanem elég neki a tisztességes percent; nálunk azonban minden bérlő százazreket teremt elő a tízezrekből.

Alkotmány 1905. július 05. (10. évfolyam 160. szám p. 5. ADT)

Dombovárról jelentik, hogy a gazdasági cselédek csaknem az összes pusztákon felvették a munkát. Csupán a kocsolai és a döbröközi aratók, akik Dalmand, Szarvasd, Tüske, Konda és Leperd pusztákra vannak szerződötve, *szegültek ellene a békének*. A szifási pusztán renitenskedtek, mire a hatóság a pusztán levő magtárba záratta őket. Harmadnapra, azzal a kötelezettséggel, hogy ismét munkába állanak, szabadon bocsátották őket. A követeléseikhez ragaszkodó aratók megdöbbentek a hatszáz kiségitő munkás jöttére, akik egyrészt Máramarosmegyéből, másrészt a székelyföldről érkeztek és katonai fedezet mellett dolgoznak. Nagy István főszolgabíró újabb katonákat kért, de a hadtestparancsnokság kijelentette, hogy nem küldhet többet. Kiségitő munkások folyton érkeznek s remélhető, hogy láttukra csakhamar minden arató munkába fog állani.

Friss Újság 1905. július 06. (10. évfolyam 186. szám p. 2. ADT)

Dombovárról írják: A dombovári járáshoz tartozó pusztákon *még mindig nem állt helyre teljesen a kívánt béke*. Több helyen ahol az ismertetett engedményeket biztosították az aratóknak, rendben megkezdődött az aratás, de Tüskén, Dalmandon és Nosztány pusztákon még mindig tart a sztrájk. *Ujabb sztrájk tört ki Tárkány pusztán július 4-én; itt duzsi származású aratók vannak szerződötve*. Ugyancsak július 4-én Nosztány pusztán tört ki a sztrájk ahová a fehérmegyei Cece községből származó aratók szerződtek. Ürgvár-pusztán az aratók július 4-én, amint a kiségitő munkások megérkezését látták, munkába álltak, anélkül, hogy engedményekre igényt tartanának, csak azt kötötték ki maguknak, hogy eddigi sztrájkolásuk miatt nem lesz semmi bántódásuk. Ezt írásban kellett nekik kiadni. Az összes pusztákon még mindig katonaság és csendőrség van.

Aratás (a kép illusztráció)

(Forrás: Fortepan 173161 – adományozó: Ormos Imre alapítvány)

Tolnamegyei Közlöny 1905. július 06. (33. évfolyam 27. szám p. 5. ADT)

Az aratósztrájk.

Tolnavármegyében az arató- és cselédsztrájk már szűnőfélben van, sőt sok helyen az aratók már munkába is állottak, a gazdasági cselédek szintén felhagytak a sztrájkolással. A katonaság és a csendőrség lassan visszavonul. Az uradalmi bérlők, úgy a nagybirtokosok is némi kedvezményt ajánlottak fel az aratóknak, erre az aratók beszüntették a további ellenállást. A béke helyreállítását nagyban elősegítette Dőry Pál alispán tapintatos felhívása és a hatósági közegek eljárása. – Ujabban azt a hírt vettük, hogy báró Jeszenszky József hídvégi birtokán ütött ki a sztrájk. Remélhető azonban, hogy kölcsönös engedmény után itt is helyre áll az óhajtott béke. – Az aratási kilátások mindenütt a legjobbak, még a dült gabona kalásza is telve vannak szép kövér szemekkel. Az aratósztrájk tehát befejezettnek mondható. A munkaadók és munkások közt a kibékülés a következő egyezség szerint történt meg:

1. Tizenegyedrész helyett tizedrész.
2. A részt megtoldják 50 kilogramm buzajavítással.
3. Egy robotnapot elengednek. (Ez vonatkozik az aratókra.)

A belső cselédség helyzetén pedig a következőkkel javítanak:

1. Minden belső cseléd negyven korona javítást kap.
2. Az összes robotmunkát, amelyet a béresek felesége tartozott elvégezni, s amely zsákvarrásból, mosásból, ilyesféléből állott, s amely 18-28 napi munkát tett ki – elengedik.
3. A bérjavítást minden negyedre minden cseléd előlegbe kapja. (Eddig a belső cseléd bére 60 korona volt, most 100 korona lesz.)
4. Vasárnapon és ünnepnapon minden munka szünetel. (Eddig nem szünetelt.)
5. A béresek orvosát és patikáját a bérlő fizeti.
6. A béres adóját is a bérlő fizeti.

Alkotmány 1905. július 07. (10. évfolyam 162. szám p. 7. ADT)

A dunántúli aratósztrájk.

Dombóvárról jelentik, hogy az aratók mozgalmának még az a része is, amely a bérlők engedékenysége után sem vette föl a munkát, mind jobban csöndesedik. A munkásokban győz a higgadt elem jobb belátása és sorra beszüntetik a sztrájkot. – Tolna-Ozóráról határozottan cáfolják azt a hírt, hogy a mozgalom lefolyása véres volt. Hétfő óta vígan folyik az aratás.

Dombóvár és Vidéke 1905. július 09. (7. évfolyam 28. szám pp. 2-3.)

A „sztrájk”.

A cselédek és aratók így nevezett bérmozgalma a dombóvári járásban véget ért, a katonaság és idegen munkások nagy része már el is ment. Több helyen engedmények után, összesen

négy helyen hatósági kényszerrendszabályok által szűnt meg a mozgalom. Összesen 163 ember lett elítélve és elzárva, ezek közül 157-re nézve a munkaadó kérte a büntetés felfüggesztését és ezek dolgoznak, 6 ember a szekszárdi ügyészség fogházában van. Az u. n. sztrájk utolsó jelenete legizgalmasabb volt. Ugyanis a hírhedt döbrököziek Tüskén végig megmaradtak makacsságukban, miért is Reich Oszkár szolgabíró kivezettette őket a munkahelyre július 6-án s miután akkor sem akartak eleget tenni a szerződésnek, valamennyit 30 napra elítélte. Az elítéltek kijelentették, hogy ők nem loptak, sem nem raboltak s így nem lehet őket bezárni, különben is „törvényen kívül állapot” van!

Ezeknek hát meg kellett mutatni, hogy a büntető törvényre nézve nincs exlex s a szolgabíró felszólította Gábel járásőrmestert, hogy karhatalommal kísérje be őket. Most kezdett a dolog válságossá lenni! Mialatt a járásőrmester a menet elejét rendbe állította, több oldalon kiléptek az emberek s vissza akartak menni a kocsihoz hangosan kiabálva, hogy nem hagyják magukat bekísérni. Miután az egyszer elszéledt embereket nehéz lett volna összefogdosni, a szolgabíró figyelmeztette a csendőröket, hogy a kilépést a legnagyobb eréllyel akadályozzák meg. Eközben történt, hogy a legjobban erőszakoskodó Füzi Istvánt egy csendőr puskatussal visszalökte a sorba, mire az nekiugrott a csendőrnek, megragadta mellén a zubbonyt s másik kezével kését kereste. Ezt látván a mellette álló szolgabíró, rákiáltott a csendőrre, hogy használjon fegyvert, de a meglepett és az előnyomuló tömeg közé szorult csendőr nem tudta hamarosan fegyverét használni, társai pedig másokkal álltak szemben szuronyszegezve. E válságos pillanatban Reich Oszkár szolgabíró nehéz botjával kétszer nyakszirten ütötte Füzit, akit elborított a vér és erre eleresztette a csendőrt. A „fegyvert használni” kiáltásra odaugrott két csendőr, akik Füzit megragadták s azután a szolgabíró felszólítására az őrsvezető a zsebében levő kézi bilicscsel megvasalta. Miközben hárman a még mindig erőszakoskodó ember megbilincselésével voltak elfoglalva, a tömeg segítségére akart sietni Füzinek s nekiment a szolgabírónak, ki mellett csak két csendőr maradt, miután a járásőrmester kivont karddal igyekezett a tömeget rendben tartani s más oldalon volt lekötve. A szolgabíró szorult helyzetében kénytelen volt revolverét a tömegre előirányozni figyelmeztetve őket, hogy ha még egy lépést tesznek, löni fog, ugyanezt tette a mellette álló két csendőr. Eközben a csendőrök elkészültek Füzi megvasalásával s miután Tüskéről újabb két csendőr érkezett, az őrmester nyolcadmagával most már megfékezte a tömeget, melyet felhuzott puskával kísértek tovább. Döry Hugó ekkor kocsin a szolgabíróval a fácános mögött álló s a szolgabíró által időközben tett jellövésre már figyelmessé lett katonasághoz sietett, mely futólépésben érkezett a csendőrség segítségére, a mely most már könnyű szerrel bekísérte az embereket Dombóvárra, a községi fogházba.

A délután folyamán Döry Hugó kérelmére kibocsájtották a munkára jelentkező embereket Füzi István és 5 társa kivételével, kiket hatóság elleni erőszak miatt átadtak az ügyészségnek. Ezen utolsó akkorddal – szerencsére vér nélkül - végleg el lett fojtva ezen esztelen bérmozgalom s a félrevezetett nép remélhetőleg be fogja látni, hogy kényszereszközökkel szemben kényszereszközöket kell használni s mindenképpen ők huzzák a rövidebbet. Hanem gyökerét a bajnak majd csak az ősszel tudják kiirtani, nem a hatóságok, hanem a munkaadók. Adja Isten, hogy úgy legyen és Ő kíméljen meg bennünket a jövőben ilyen napoktól, gazdagot és szegényt, erőset és gyengét egyaránt!

Dombóvár és Vidéke 1905. július 23. (7. évfolyam 30. szám p. 2.)

Az arató-sztrájk epilógusa.

A nagy munkásmozgalom, mely a mult hetekben állandóan oly nagy izgalomban tartotta gazdáinkat, ismét kísértett a napokban. Az erélyes intézkedés azonban ez alkalommal hamarosan leverte lábáról a mozgalmat és még keletkezése napján elfojtotta.

Dőry József dalmandi pusztájára elszerződött kocsolai cséplőmunkások e hó 19-én sztrájk útján akarták uraságuktól magasabb bérköveteléseiket kicsikarni. A főszolgabíró elővezettetvén őket szerződészegés vétsége miatt 20-20 napi elzárásra ítélte valamennyiőket és a szekszárdi ügyészséghez való bekísérés végett átadta őket a csendőrségnek. E nem várt komoly fordulatra a munkások meggondolták magukat és kijelentették, hogy készek az abbahagyott munkát újra fölvenni. Miután ezt illetőleg a munka zavartalan folytatására vonatkozólag kötelezvényt írtak alá, az ítélet felfüggesztése mellett szabadon bocsájtattak.

Hainrikffy Pál Szarvasd pusztai bérlő cséplőmunkásai szintén beszüntették a munkát, minthogy ezek szerződése nem a törvényes formák szerint volt megkötve, a hatóság ezekkel szemben a büntető eljárást meg nem indíthatta. Vajha minden időkre szóló epilógusa lenne ez vidékünk munkásmozgalmának.

Huszadik Század 1905. (2. szám pp. 210-217. ADT)

... Hogy a munkások minden összebeszélés nélkül és a szervezkedés teljes hiányában is ilyen bámulatosan összetartottak, annak csak egy magyarázata van. Mindent koczkáztattak ugyan, de még sem koczkáztattak semmit. A mezei munkásnak az aratási munka adja meg ugyszólván az egész évi kenyérnek valóját. A ki közülük kimarad az aratásból, az egy esztendőre lába alól elveszítette a legszűkebb megélhetésének is az alapját. Ezért törekszenek a földművelő munkások arra, hogy minden áron jussanak aratási munkához, másrészt meg arra, hogy aratási munkával minél többet kereshessenek. Ha valamely vidéken a munkások odáig jutottak, hogy nem törik magukat az aratási munka után, ez azt jelenti, hogy azon a vidéken a munkabérek már sokkal mélyebbre süllyedtek, mintsem hogy a megélhetést csak távolról is biztosíthatnák. És a dunántuli munkásoknál ez volt a helyzet. Az a tény is, mely szerint a munkások a legnagyobb nyugalommal és mosolyogva várták a történendőket, nem törődve sem csendőrrel, sem katonasággal: ebben leli magyarázatát.

Beszélhetünk száz vagy ezer munkással akárhány faluban, pusztán, kevés eltéréssel ugyanazt halljuk. Feltűnő, hogy a bánásmód ellen nem igen panaszkodnak, pedig a helyszínen szerzett tapasztalataim szerint erre is volna okuk bőven. Szinte a levegő terhes a temérdek *durvaságtól, kegyetlenségtől és embertelenségtől, melyet velük szemben gyakorolnak. . . .*

Tizenkettedért aratnak a legtöbb helyen. Egy kaszára olyan kis területet adnak, hogy egy-egy munkás még jó termés idején sem kereshet annyit, a mennyivel kenyere biztosítva lenne.

És ebből a keresetből még egy jó részt el kell fizetnie. Maga fogadja a gyűjtőt. Fizet az aratógazdának. Robotot szolgál, ingyen munkát végez. A napszám télen gyakran még a 60 filléren is alól van. A kukorica nem harmados, mint a nagy alföldön szokásos, hanem ötödös. Az egész évi kereset ilyen formán nem igen rug föl 200 koronára sem. Ebből megélni teljes lehetetlenség. Ha még ehhez hozzászámítjuk, hogy a vidéken a kisebb-nagyobb hatalmasságok milyen mesterien tudják a járatlan, tapasztalatlan szegény emberek zsebéből a pénzt kihuzni, akkor némileg megközelítettük a dunántuli földműves munkás sorsának vázlatos megrajzolását. . . .

Tolnamegyében az átlagos férfi-napszám tavasszal ellátással 81 fillér, ellátás nélkül 119 fillér, nyáron ellátással 137 fillér, ellátás nélkül 186 fillér, ősszel ellátással 98 fillér, ellátás nélkül 130 fillér, télen ellátással 65 fillér, ellátás nélkül 94 fillér.

A nőknek hasonló feltételekkel tavasszal 64 fillér, 85 fillér; nyáron 95 fillér, 125 fillér; ősszel 70 fillér, 92 fillér, télen 51 fillér, 71 fillér.

Járás	Aratórészt konvenczió nélkül	Pénzbér ellátás (konvenczió) nélkül k. holdanként
Dombóvári	1/10	12 korona

A viszonyok romlottsága s különösen a nyári munkabérek minimumra vagy még azon is alul való süllyedése *kergette a dunántuli munkásokat a sztrájkba*. Nem készültek ők erre, hanem nem tudtak előre kitérni. A harcot azután – tudtukon kívül – nagy ügyességgel csinálták végig. Először a Dombóvár körüli puszták egyikén szüntették be a munkát az aratók. Azon a vidéken a sztrájk még nagyon szokatlan és új dolog. Futó tűzként terjedt el a híre. Pedig itt még a posta is ólomlábakon jár. Mintha a könnyű szellő is a munkások pártjára állott volna és az hordta volna el a híreket mindenfelé. És a hová a hír eljutott, ott rögtön letették a kaszát. És megfogadták, hogy nem dolgoznak béremelés nélkül, mert így is éhezniök kell, de ugys, ha a régi föltételek mellett aratnak. . . .

Bár a munkások csaknem teljes győzelmet arattak az egész vonalon, *mert nagyjából egész követeléseiket megadták*, mégis, mivel a fölállított követelések szerények voltak, sokkal nagyobb jelentőségű és messzebreható az erkölcsi eredmény, a mely abban áll, hogy a munkások tudatára ébredtek erejüknek, önbizalmuk fölébredt és megerősödött. Ez pedig a jövőre nézve a munkások szempontjából igen fontos.

Tolnavármegye 1905. augusztus 20. (15. évfolyam 34. szám p. 4. ADT)

Katonaság Dombóváron.

Bár helyőrsége nincs, mégis igen megszokott dolog Dombóváron a katonaság. Fekvése következtében a Kaposvár és Pécs közt mozgó csapatok igen gyakran látogatják, azonkívül most rövid egymásutánban vasúti sztrájk, képviselőválasztás, *aratósztrájk* mindig tekintélyes számú katonaságot hozott a községbe. Az idén ismét Kaposvártól észak felé huzodnak a budapesti hadtest gyakorlatai s már e hó 22-én két üteg tüzér és négy század uhlánus érkezik Dombóvárra, úgy hogy egyszerre 200 lovat kell elhelyezni. A gyalogság átvonulása későbbre várható.

Közérdek 1906. március 03. (2. évfolyam 9. szám p. 5. ADT)

A mult évi aratósztrájk végeredménye.

A mult évben a tamási és dombovári járásban kiütött *aratási-cséplési sztrájk* ügyben febr. 27 és 28-án volt a kir. törvényszéknél az utolsó tárgyalás, mikor 80-an kerültek a vádlottak padjára, kik valamennyien el lettek ítélve.

Tolnamegyei Közlöny 1906. március 15. (34. évfolyam 11. szám p. 4. ADT)

Az aratósztrájk.

Még messze vagyunk az aratástól, *de máris mozognak a mezőmunkások*, akik minden képzeletet meghaladó követelésekkel állanak elő. Volt alkalmunk egy felhívást olvasni, amelyben előadják felette tulzott követeléseiket. – Nagyon lehet tartani, hogy dacára a hatóságok éberségének, mégis bérharcot fognak a félrevezetett aratómunkások támasztani, akik pedig okulást meríthetnének *a mult évi aratósztrájk* szomorú következményéből. A bérharc éppen nem jogosult, mert földbirtokosaink több tekintetben hajlandók az aratók és a gazdasági cselédek helyzetén javítani. A bérharcnak egyik oka az, hogy ügynökök fényes ígérekkel csábítják ki Dél-Amerikába a magyar gazdasági munkásokat, ahol nagyobb telepeket létesítenek. Félő, hogy pár év múlva Magyarországon hiány lesz a gazdasági munkaerőben, ha tovább is tart a kivándorlás. Ezt tudják az itthon maradott mezőgazdasági munkások is és ezért készek oly hamar a munkát beszüntetni.

Somogyvármegye 1906. március 28. (2. évfolyam 72. szám p. 4. ADT)

Az aratósztrájk Tolnában.

Somogyvármegye földbirtokosai jó eleve foglalkoztak mindama kérdésekkel s hiányok pótlásával, amelyek *az idén elkerülhetővé teszik az aratósztrájkot*. Tolnavármegyében – mint ezt nekünk Dombóvárról írkák – már kevésbé történt meg ez a gondoskodás és tisztán *hatósági intézkedéssel szeretnék meggátolni az esetleges aratósztrájkot*. A tavalyi aratósztrájkon, amely Tolnamegyéből indult ki, nem okultak eléggé a tolnamegyeiek s nem akarják látni, hogy ez mily óriási veszedelmet rejt magában. Nálunk, az ugyszólván tisztán földművelő államban, a nagyobb mérvű sztrájkok egyenesen éhínséget jelentenek a vidékre. Épp ezért a tavalyi nyár sok mindenben okulásul szolgálhatott. . . .

Tolnamegyei Közlöny 1906. április 19. (34. évfolyam 16. szám p. 4. ADT)

Az aratósztrájk.

Arról értesülünk, hogy Tolnavármegyében is *készülnek a mezei munkások az aratósztrájkra*, amely az elmúlt évben oly szomorú emléket hagyott, midőn még emberélet is esett áldozatul. A birtokosok mindenütt elmennek a legvégső határig, hogy az aratók elfogadható kívánságát teljesítsék. Mind ennek dacára még most is vannak községek, a melyekben

vonakodnak az aratók szerződést kötni. Ennek következtében a földbirtokosok máshonnan szerződtetnek munkásokat és aratógépeket szereznek be.

Tolnamegyei Közlöny 1906. június 14. (34. évfolyam 24. szám p. 4. ADT)

A megzavart közbiztonság helyreállítása és különösen a várható aratósztrájk miatt Tolnavármegyében is megerősítették a csendőrséget 69 csendőrrel. A Szekszárdi csendőrőrsöt 6, a bátaszékit 1, a tolnait 2, a bonyhádít 2, a zombait 1, a paksit 3, a dunaföldvárít 3, a nagymányokit 3, a faddit 3, a dombóvárit 4, a szakcsit 3, a gyulajit 4, a tamásiit 5, a felsőiregit 5, az ozorait 10, a pincehelyit 5 és a simontornyait 10 emberrel emelték.

Somogyi Hírlap 1906. június 16. (1. évfolyam 135. szám p. 2. ADT)

Az aratósztrájk ellen.

A Várkonyi-féle független szociálista-párt felhívást intézett vidéki híveihez és pártszervezeteihez, *felszólítván őket, hogy aratósztrájkot az idén ne rendezzenek, mert a sztrájk csak akkor lehet eredményes, ha kellő pénz fölött rendelkeznek, s ha a szervezkedés elég erős. Minthogy pedig a párt szervezetei jelenleg még gyöngék, nem volna kilátás a sikerre.*

Tolnamegyei Közlöny 1906. június 21. (34. évfolyam 25. szám p. 5. ADT)

Aratósztrájk.

Még el sem kezdték az aratást, máris bujtogatók járnak különösen a tamási járásban és izgatják a munkásokat, *hogy a tavalyihoz hasonló sztrájkot idézzenek elő. Az izgatók közül a csendőrök 16 embert bekísértek a szekszárdi kir törvényszék fogházába.*

Aratópár

(Forrás: Fortepan 26450 – adományozó: Nagy László)

Közérdek 1908. július 04. (4. évfolyam 24. szám p. 5. ADT)

Aratósztrájk.

Dombóvárról írják, hogy Szabó Lajos nosztányi birtokán *a naki aratók sztrájkba léptek*, mert az aratógép által levágott gabonát nem akarták kévébe kötni. Nagy István főszolgabíró közbelépésére azonban még aznap munkába álltak. Az alispánhoz érkezett jelentés szerint az egész dombóvári járás csendes.

Dombóvár és Vidéke 1912. július 14. (12. évfolyam 28. szám p. 2.)

... Másfelé elég nyugodtan dolgoznak az aratók, csak Felsőleperden kezdettek mozgolódni pénteken a szakcsi és kocsolai munkások, kiknek pedig egyáltalában, semmi okuk nem lehetett a panaszra. Ugy történt ugyanis, hogy özv. Dőry Vilmosné bérletére részért – tizedrésztért – szerződtek az aratók. Mivel néhány táblában dült volt a gabona, a szakcsiak a nehezebb munka kárpótlásául nyolcadrészt kértek, amit meg is adott nekik az emberséges gondolkozású urnő. Másnap ugyanezen kéréssel állítottak be a kocsolai aratók is; - az ő kívánságuk is meghallgatásra talált. Harmadnap már azzal álltak elő az aratók, hogy az összes aratásból, még a már levágottból is követelik a nyolcadrészt. Nagyon természetesen ezzel az indokolatlan követeléssel most már el lettek utasítva. *Ezért aztán nem akartak tovább aratni.* A helyszínre kiszállott szolgabíró – dr. Dőry Jenő – azonban megértette a munkásokkal kívánságuk jogtalanságát és elsimította a zavart.

Pécsi Napló 1912. július 17. (21. évfolyam 158. szám p. 4. ADT)

Aratósztrájkok Tolnában.

Dombóvárról jelentik: Az elmúlt héten Tolnamegye több helyén volt aratósztrájk. A nosztányi pusztá aratói, számszerint 121-en már napokkal ezelőtt abbahagyták a munkát, sőt némelyek nap-nap után felgyújtották a munkáltató hercegi uradalom gabonáját. Följelentést tettek ellenük a főszolgabírósnál, ahonnan nyolc csendőr jött a pusztára. Ezek bekísérték a sztrájkoló aratókat a dombóvári főszolgabíróságra. Itt Nagy István főszolgabírónak sikerült a reggeltől estig tartó egyezkedési tárgyaláson az ellentéteket elsimítani, mire az aratók munkába álltak. A renitenskedőket a főszolgabíró fejenként 15 napi elzárásra ítélte. – Felsőleperden pénteken délután a kocsolai és szakcsi aratók özv. Dőry Vilmosné bérletén *sztrájkba léptek és a szerződésileg kikötött tizedrész helyett a termés nyolcadrésztét követelték.* Követeléseiket teljesítették, mire a sztrájk véget ért. – Ugyancsak békésen végződött a Csöge-majorban kiütött sztrájk, amelyben 37 pár aratómunkás részes. Mikor a tamási főszolgabíró csendőrökkel jelent meg a majorban, a sztrájk hirtelen véget ért.

A munkaadó 1912. július 21. (6. évfolyam 30. szám p. 12. ADT)

Aratósztrájk gyujtogatással.

Tolnamegye dombovári és tamási járásában évek óta majdnem állandó az összetűzés a birtokosok és az aratók között. Még emlékezetes az 1905. évi aratósztrájk, a melynek megszűnéséhez az egész Dunántul csendőrsége és a budapesti katonaság nagyszámu csapata is alig volt elégséges. Ez idén a földművelési kormány már májusban figyelmeztette a vármegyét, hogy az Esterházy-uradalomban készül valami. A tamási járásban össze is vontak hatvan csendőrt, a dombovárban azonban nem tettek óvintézkedéseket és most itt több helyen kitört az aratósztrájk, a melynek résztvevői közül egyesek a gyujtogatástól sem riadtak vissza. Így nyolc helyen kellett a gyujtogatók által támasztott tüzet eloltani. A sztrájk oka, hogy a munkások az eddigi kilenczedrész helyett nyolczadrészt és élelmezést követelnek, a mit a bérlők és tulajdonosok megadni nem hajlandók. Dőry Vilmosné felsőleperdi bérletén kezdődött először a sztrájk, a mely még nem ért véget.

Tolnamegyei Közlöny 1913. július 20. (41. évfolyam 29. szám p. 3. ADT)

Nosztányban már kísért az aratósztrájk.

Mult szombaton Szabó Lajos nosztány-pusztai uradalmában 100 aratómunkás letette a kaszát. A helyszínre kiszállott dombóvári főszolgabíró közbenjöttével azonban a sztrájk békés uton elintézészt nyert.

Tolna megye történetének olvasókönyve 1983. (pp. 467-478. ADT)

A dombóvári főszolgabíró jelentése az alispánnak az aratósztrájkáról. 1905. július 28.

Járásom területén a sztrájk legelőször f. é. június hó 25-én Újdombóvár község Mászlony pusztáján mely Hónig és Hirsch cég bérletéhez tartozik a gazdasági cselédek közt tört ki, honnét a cseléd sztrájk június 30-án Deutch Zsigmond bérletéhez tartozó Nosztány és Szilfás pusztákra utóbb Dőry Hugó túskei, Dőry József dalmandi és Makay József borjádi gazdaságában is elterjedt. Mászlony pusztá cselédségénél a sztrájk 3 napig, Nosztány és Szilfás puszták cselédségénél 2 napig, a többi pusztákon pedig csak pár óráig tartott. Megszűnésének okául részben azt tartom, hogy a kellő karhatalmi erő a sztrájk kitörésekor már rendelkezésemre állott, részben azért, mert a gazdaságok a cselédek bérét oly magasra emelték mint az uradalom olyan helyein, hol a cselédbér a legmagasabb, részben pedig azért, hogy a Szilfás pusztai cselédség az eljáró hatóságok részéről elzárattatott, s végül, hogy az eljáró hatóságot a sztrájk mozgalom készületlenül nem találta, a mennyiben alulírott főszolgabíró amidőn tudomást szerzett arról, hogy a cselédek között sztrájk készül, az összes bérlőket, gazdatiszteket értekezletre még f. évi június hó 24-ére egybe hívta s még ugyan az nap közvetlenül a földművelésügyi kormánynál és címnnél is tartalék munkások készenlétbe helyezése iránt úgy a belügyi kormánytól kellő karhatalmi erő kivezénylése

íránt is a szükséges lépéseket megtette, s így megtörténhetett az, hogy midőn június 25-én a cseléd sztrájk Mászlony pusztáján kitört a 25-én éjjel megérkezett 2 század katonai karhatalmi erőből már 26-án a pusztára a katonai erő egy része is kivezényelhető volt, s így a cseléd sztrájk nagyobb mérvet nem ölthetett.

Ezen helyen megjegyezni bátorkodom, hogy a cselédek gazdáikkal szemben a legembertelenebbül jártak el, különösen Mászlony, Szilfás és Nosztány pusztákon, mert a cselédség még az állatok etetését is megtagadta.

Nézetem és véleményem szerint *azonban a cseléd sztrájkot teljesen megszüntnek nem mondhatom* és véleményem szerint ezen mozgalom csak alszik s nincs kizárva, hogy vagy a legközelebbi jövőben, vagy legkésőbb tán még ez év novemberében havában újból kitör.

Ami az aratási mozgalmat illeti, annak a szülőfészek Szakcs és a szomszédos Kónyi község volt, innét indult ki a mozgalom s nincs kizárva annak a lehetősége, hogy azon okból, mert ezen községekben szervezkedtek a munkások s alakították meg a Keresztény szocialista egyesületeket.

Az aratási munkások sztrájk mozgalma kezdetben nem volt aratási sztrájknak minősíthető, hisz az még a szorosan vett aratás megkezdése előtt tört ki, nem is a gabonák levágása, hanem inkább az aratástól különálló, de mégis az aratási szerződésben felvett, s attól szorosan el nem választható egyéb szolgáltatások megtagadása volt. Ugyanis régi ősi szokás szerint kukorica földet csak arató munkások szoktak kapni, mely kukorica földet az szerint, amint azokat az illető gazdaság szántatja-e és saját magjával veti-e el? Vagy a vállalkozó szántatja és adja a magot? Trágyás föld, vagy nem? Feles-e, vagy harmados szokott lenni? S rendszerint utána 800 n-ölenként 6, 10, 12, robot napszámot kell szolgálni, vagy pedig 2-3 cat. holdig terjedő mesterséges takarmányt tartozik a vállalkozó arató munkás lekaszálni, egybegyűjteni esetleg kévébe kötni, úgy tartozik még egyéb csekélyebb dolgokat ú. n.: csibét, tojást esetenként mérő pénzt, stb. adni.

Ezen robot szolgáltatások teljesítését tagadták meg még június hó 23-án első sorban Deutsch Zsigmond szilfási gazdaságában elszerződött Szakcs községbeni aratók, s ez volt kezdete a szorosan vett arató munkások sztrájk mozgalmának mely azután járásomhoz tartozó Újdombóvár község minden pusztájára kiterjedt, olyannyira, hogy az aratási munkálatok teljesen még mai napig nem fejeződtek be.

Aratási sztrájk volt tehát Dőry József Ó- és Újdalmand, Sütvény, Csurgó és Vörösegyházi gazdaságokba elszerződött kocsolai és kurdi – Dőry Vilmosné felső- és alsóleperdi gazdaságába elszerződött kocsolai és döbröközi – Dőry Hugó túskei és kiskondai gazdaságába elszerződött döbröközi – Deutsch Zsigmond nosztányi és szilfási gazdaságába elszegődött szakcsi, naki és ceczei – Strasszer Henrik inámi gazdaságába elszerződött naki – Hónig és Hirsch cég mászlonyi gazdaságába elszerződött szakcsi – Veszeli Zsigmond nagykondai gazdaságába elszerződött döbröközi – Hainrikffy Pál szarvasdi gazdaságába elszerződött döbröközi – Dőry Frigyes ürgevári gazdaságába elszerződött gyulaji –

Weltmann Adolf tárkányi gazdaságába elszerződött gyulaji, mucsi és duzsi-i és végül Makay József korpádi gazdaságába elszerződött szakcsi arató munkásainál.

Megjegyzem ezen helyen, mint már fentebb is említeni bátor voltam mindezen gazdaságokban nem az aratási szerződés végett volt, mert aratási szerződés járásom minden gazdaságában – kivéve Ürgevár és Tárkány gazdaságokat, hol az arató rész a 11-ik – az arató rész a 10-ik, s az ellen az arató munkásoknak kifogásuk nem is volt, s ily értelemben teljesítették is az aratást, hanem a kukoricza földek utáni szorgalmi köteles robot (napszám) végett volt. Szorosan vett aratási szerződésnek egyedül azt a rendelkezését kifogásolták, hol az aratók vízbérre vannak kötelezve, mi abból áll hogy annak fejében, hogy a gazdaságok az aratási idő alatt az arató munkások részére vizet hordatnak, tartoznak ugyancsak robotot szolgálni esetleg takarmánynemük 1 cat holdját levágni.

A szorosan vett aratási sztrájk mozgalom teljesen július hó 6-án szűnt meg, s a legutolsó mozgalom a Tüske pusztai döbröközi aratóknál volt, mi annak tulajdonítható, hogy kivételesen a döbrököz községbeli arató munkások mozgalma volt legkésőbbben, megszűnt pedig dacára annak, hogy a munkások nagyrésze elítéltetett szigorúan – minden esetben 30-30 napi elzárásra és az ítélet azonnali végrehajtására – azon okból, hogy minden egyes gazdaság belátva, hogy a kisegítő arató munkásoknak az azon vidéken termett gabonák levágására csaknem képtelenek, az arató munkásoknak engedményeket adtak – kivéve Dőry Frigyes ürgevári gazdaságába elszerződött gyulaji arató munkásokat, kik semmi engedményt nem kaptak s a hatósági közbenjárás folytán munkába álltak, jöllehet legterhesebb szerződésük volt amennyiben 11-ik részért voltak elszerződve. . . .

Járásom területén karhatalom alkalmazva volt 5 század gyalogság és 75 főből álló csendőrség, midőn a létszám a legtöbb volt, kiknek a védekezési munkában való közre működése részint a munkásoknak a munkába való beállításából, részint a munkások őrizetbe vételéből, a vagyon rongálások és a munkások csoportosulásának, kóborlásának megakadályozásából, letartóztatások eszközléséből állott, leginkább hatásosnak abban nyilvánult, hogy dacára annak, hogy járásom majdnem minden községében ú. m.: Szakcs, Kocsola, Nak, Döbrököz, Kurd, Gyulaj és Mucsi községekben minden elszerződött arató munkás sztrájkba lépett, nem volt olyan gazdaság hol idegen kisegítő munkások ne lettek volna, oly rendzavarás mint ezideig, mely hatósági beavatkozást igényelt volna, nem volt.

. . . De itt nem mulaszthatom el megemlíteni azt, hogy az egyes községek lakóssága ú. m.: Szakcs, Kocsola és Dombóvár a katonai karhatalmi erővel szembeni magatartása annyira ment, hogy azoknak elszállásolása is majdnem kényszer útján volt csak eszközölhető. . . .

Járásomban levő gazdaságok közül idegen munkások alkalmaztattak:

Tüskén	145
Dalmandokon	478
Leperdeken	100
Nosztány	36
Inám	115
Mászlony	30

22.

Borjád	7
Szarvasd	20
Szakcsi major	15
Ürgevár	100
Nagykonda	30
összesen: 1076 munkás	

mely munkások:

Tüskén	20 nap
Dalmandokon	15 nap
Leperdeken	18 nap
Nosztány	16 nap
Inám	15 nap
Mászlony	8 nap
Borjád	8 nap
Szarvasd	21 nap
Szakcsi major	14 nap
Ürgevár	8 nap
Nagykonda	8 napig dolgoztak, azonban oly gazdaság, hol az aratási munkát

kezdetétől a végéig idegen munkások végezték volna nem volt, de legtöbb gazdaságban aratási munkát velük nem is végeztettek, mert arra nem voltak alkalmasak.

A szerződésileg kötelezett munka pusztta megtagadásán kívül tetteleges ellenszegülés, támadás a személy és vagyon ellenében nem fordult elő, fegyverhasználat nem történt. . .

Indító okául tartom azt is, hogy a szomszédos Tamási-i járásban az ozorai uradalomban úgy a cseléd mint a gazdasági munkások helyzete sokkal rosszabb mint járásomban a dombóvári uradalomban, s a munkásoktól szerzett információk szerint ott még máig is az arató rész 11-edik és még feljebb van megállapítva, míg járásomban – kivéve Ürgevár és Tárkány pusztát – régidők óta 10-ikben a kukoricza földek pedig legnagyobb részt harmadosak, negyedések, de hallomásom szerint van még ötödös is, míg járásomban feles, legfeljebb harmados, s így a tamási-i járásból az izgatók lázították járásomat is, és őket is csatlakozásra bírták. . . .

Nagy főszolgabíró.

Aratás (a kép illusztráció)

(Forrás: Fortepan 42563 – adományozó: Konok Tamás id.)

Aratósztrájk (Mácsai István 1894.)
(Forrás: pinteraukcioshaz.hu)

Tolnai Fórum 1973. (3. szám pp. 55-58. ADT)

1912-es aratómozgalmak a dombóvári járásban.

Az a dombóvári járásbeli mezőgazdasági sztrájkorozat, amelyik 1912. július 5-ével a Nosztány-pusztára szerződött mintegy másfélszáz Nyitra megyei summás arató megmozdulásaként vetett szikrát, s amelynek fel-fellobbanó lángeseményei majd öt hónapig – november közepéig – világították be az itteni 35.377 k. holdas Esterházy-uradalom pusztáit és bérleményeit, szerves része volt a földmunkásságnak az első világháborút megelőző küzdelmének. . . .

Nálunk a dombóvári járásban az aratómozgalom kirobbanását két helyi tényező különös súllyal motiválta:

1. Nosztány-pusztán Szabó Lajos uraságnak a Nyitra megyei summások maximális kizsákmányolására törekvő, minden addiginál embertelenebb munkaszerződése;
2. Felsőleperden özv. Dőry Vilmosné bérlőnek a szakcsi és kocsolai részesaratókkal való szembehelyezkedése, amikor azok gabonarészesedésük jogos megváltoztatását követelték.

Ami pedig a június 5-én kirobbant mozgalom későbbi fel-fellángolásának, viszonylag hosszabb elhúzódásának okát illeti, kettős volt az is:

1. A nyitraiak állathoz sem illő nosztányi elszállásolási körülményei, amelyek a korán beálló esős és hideg ősszel váratlan és újabb kínos megpróbáltatást zúdítottak elsősorban a summás csapat felnőtt férfiainak jött családtagokra – asszonyokra és gyermekekre.
2. Szabó uraságnak a summások rész- és végelszámolásaihoz kapcsolódó nyílt és barbár szerződésszegései, s a kiszolgáltatott munkásokat megrövidítő ezen szerződésszegésnek főszolgabíróval és csendőrfegyverrel mindig – s legvégül is – megvédett és alátámasztott diktátuma.

E kiváltó és továbblendítő négy helyi ok közül most az első kettőhöz fűzünk hiteles tényadatokat és eseményrészleteket:

- A nosztányi Szabó uraság 1912. május 3-tól november 18-ig, hat és fél hónapra szólóan kötötte meg azt a szerződést a több mint 120 nyitrai summás bandagazdájával, „amelyben napi két korona hetven fillér napszám és 60 fillér ételmezési pénz mellett a nyomorult, becsapott, tudatlan emberek kötelezettséget vállaltak arra, hogy hajnali 3 órától este 10-ig, tehát napi 19 órán át aratnak, ha pedig az időjárás akadályozza az aratási munkát, 1 korona 20 fillér napszámért kötelesek az uradalomban bármely munkát végezni.” . . .

Így napi 3 korona 30 fillért és 19 órás munkanapot számítva, az 1912-es különösen nehéz aratási és mezőgazdasági munkákban ezek a munkások 11,2 filléres órabérért dolgoztak.

Ha még legalább ezt is megkapták volna! – A nosztányi őszi, novemberi végelszámolásból tudjuk azt is, hogy hat és fél havi munkával a „férfiak 180-240 koronát, míg az asszonyok fejenként kb. 140 koronát kerestek”. Ha hat és fél hónap alatt 162 munkanapot dolgoztak (annyit, havonta 25 munkanapot pedig biztosan dolgoztak!), akkor is ez időre fejenként legalább 340-350 koronát kellett volna keresniük. Vagyis: megkötött szerződésbeli munkabérük 32-48 %-át a summások nem kapták meg!

Mindezért a mi vidékünkön július 5-én, először a nosztányi bérlet szilfásmajori határában arató summások kezéből „hullottak ki” a kaszák. Négy napi „állóharc”, helyszíni győzködés, kötekedés után az ötödik nap (július 10.) hajnalán Nosztány határában már egy gabona asztag fölgyújtása tette egységessé és félreérthetetlenné a summások álláspontját, akaratát: „Nem dolgozunk tovább!” Ekkor Szabó Lajos kérésére a szolgabíróság és a csendőrség gyorsan és határozottan lépett közbe. Még aznap, július 10-én reggel 7 órától fél 12-ig Perényi csendőr-járásőrmester vezetésével nyolc fegyveres csendőr Dombóvárra, a főszolgabíró elé kísért 121 renitenskedő nosztányi munkást. . . .

Itt Nagy István főszolgabíró Pribay Ferenc takarékpénztári pénztáros tolmácsolásával kezdte meg a kihallgatásukat. „Panaszok tolultak az ajkakra a rossz bánásmódról, a lenézésről, a gyanúsításokról, a sérelmekről és a szerintük meg nem érdemelt elvonásokról, amelyekben részük volt. A silány napszámról, amelynek föle a rabszolgatartó gazdának jut. Sok keserű panaszt mondtak el és végül kijelentették, hogy amíg orvoslást nem kapnak, nem dolgoznak!”

A délelőtti kihallgatások nem vezettek eredményre. A délután is folytatott tárgyaláson már Bölöny Ödön hercegi felügyelővel, mint szakértővel is megerősítette magát az államhatalmi fél. Estébe nyúlott, amíg kompromisszumos megállapodás született, „hogy a szerződés értelmében kötelesek munkába állni, míg esetleges sérelmeik orvoslása érdekében pedig hivatalosan az illetékes hatóságokhoz fordulnak.” – A summások közül azonban egy asszony és két férfi a sérelmek azonnali rendezését követelve, nem voltak hajlandók a békítő határozat és a munka kötelező, újboli megkezdését elfogadni. Őket „fejenként 15 napi elzárásra átkísérték a községháza fogdájába”. Így csak 118 munkás – csendőrszuronyok között ismét – tért vissza éjszakába nyúló menettel nosztányi ütött-kopott birkaakolos szállására.

Így kezdődött. De a „tót” példának hamar híre futott a pusztákon. A „példa” magyar követői Felsőleperden a szakcsi és kocsolai részesaratók még ugyanazon a napon – mikor a

nosztányiakat csendőrszuronnal a járasszékhelyre kísérték – özv. Dőry Vilmosné lábai elé tették le a kaszát.

Itt a követelést a szakcsi munkások kezdték azzal, hogy a „baronesz” az ezutáni nehéz aratásért ne tizedrészt adjon nekik, hanem nyolcadot. Másnap a kocsolaiak is ugyanazzal a követeléssel álltak elő. Egnapos tárgyalás után – kényszerített helyzetében – Dőryné asszonyság hajlandónak is mutatkozott a munkáskérés teljesítésére, s az egyezség látszólag meg is született Felsőleperden.

Másnap azonban mégsem dolgoztak a részesarató szakcsiak és kocsolaiak. Újabb követelésük az előző után nem csak logikus, hanem igazságos is volt: nyolcadrészüket nem csak a gyengébb ezutáni gabonából, hanem a már levágott „erősebből” is jogos. Ezek után természetes, hogy az ügy következménye itt is a helyszínre sietve kiszálló dr. Dőry Jenő rokon-szolgabíró, s a vele együtt érkező csendőrtollas- és fegyveres kíséret volt.

„Dombóvár közelében az Esterházy-uradalom aratói az eddigi kilencedrészt helyett nyolcadrészt és élelmezést követeltek. Az uradalom megtagadta a követelések teljesítését, mire az aratók nem csak a munkát szüntették meg, hanem több helyen az uradalom gabonáját is fölgyújtották”: akkor az események tényleges helyszínét és a szereplők valóságát a következőkkel egészíthetjük ki: járásunkban elsődlegesen a Nosztány-pusztára szerződött summások munkabér-szerződése dobott tüzes csóvát az uradalmi gabonátáblákra, később az uradalmi épületekre is, az aratórész megváltoztatása ügyében történtek pedig a szakcsi és kocsolai részesaratók felsőleperdi megmozdulásához kötődnek.

E kettős eseménnyel kirobbanó járásbeli aratómozgalmat ezek után már megállítani, leszerelni még azzal az erősen megszervezett fegyveres és államhatalmi bitosítással sem lehetett, amelyik a pusztáinkon is jelen volt. Bizonyíték, hogy július hátralévő két hetében Nosztány-pusztán ezután még nyolcszor csapot fel a láng.

Először kisebb ólak, majd a takarmányszín égtek le. Azután a gazdasági könyvelő és az ellenőr uradalmi lakásai. Ezeket pedig két cselédház fölgyújtása követte. Mindenki: uraság, cselédség, summások – az egész pusztát lábon és ébren töltötte azokat a nyári éjszakákat.

S amikor „elszórva cédulákat találtak, amelyeken Szabó uraságot azzal fenyegették, hogy egész vagyonával felpörkölik” – július legvégén megerősített csendőrorsz szállta meg a pusztát. Szabó Lajos és háza népe azonban hiába örült és nyugodott meg talán. Másnap, reggel hat órakor titokzatosan lobbant lángra a pusztá közepén álló csárda is, és teljesen leégett.

A gyújtogatókat egész nyáron, s őszen át nem sikerült elfogni. A pusztákon elszórt lázító céduláknak pedig jó pár tucatját ekkor „teljes” magyarsággal, másokat tört magyarsággal – a csendőrségi jelentésben olvashatóan – „átnyomott tót írással” írták.

Aratók az uraságnál (a kép illusztráció)
(Forrás: huszadiszazad.hu)

Az összeállítás nagyobb részben az Arcanum Digitális Tudománytár (ADT) oldalain fellelhető anyagokból készült.

Hivatkozások a cikkek és írások mellett.

Külön köszönet Takács Istvánnénak és Müller Ádámnak a segítségükért.

Összeállította: Vati László Dombóvár, 2023. május 22.

Az összeállítás részben vagy egészben szabadon felhasználható az összeállítóra való hivatkozás után.